

"Nu știu dacă am talent"

Când a început teatrul să facă parte din existența dumneavoastră? Există un moment anume?

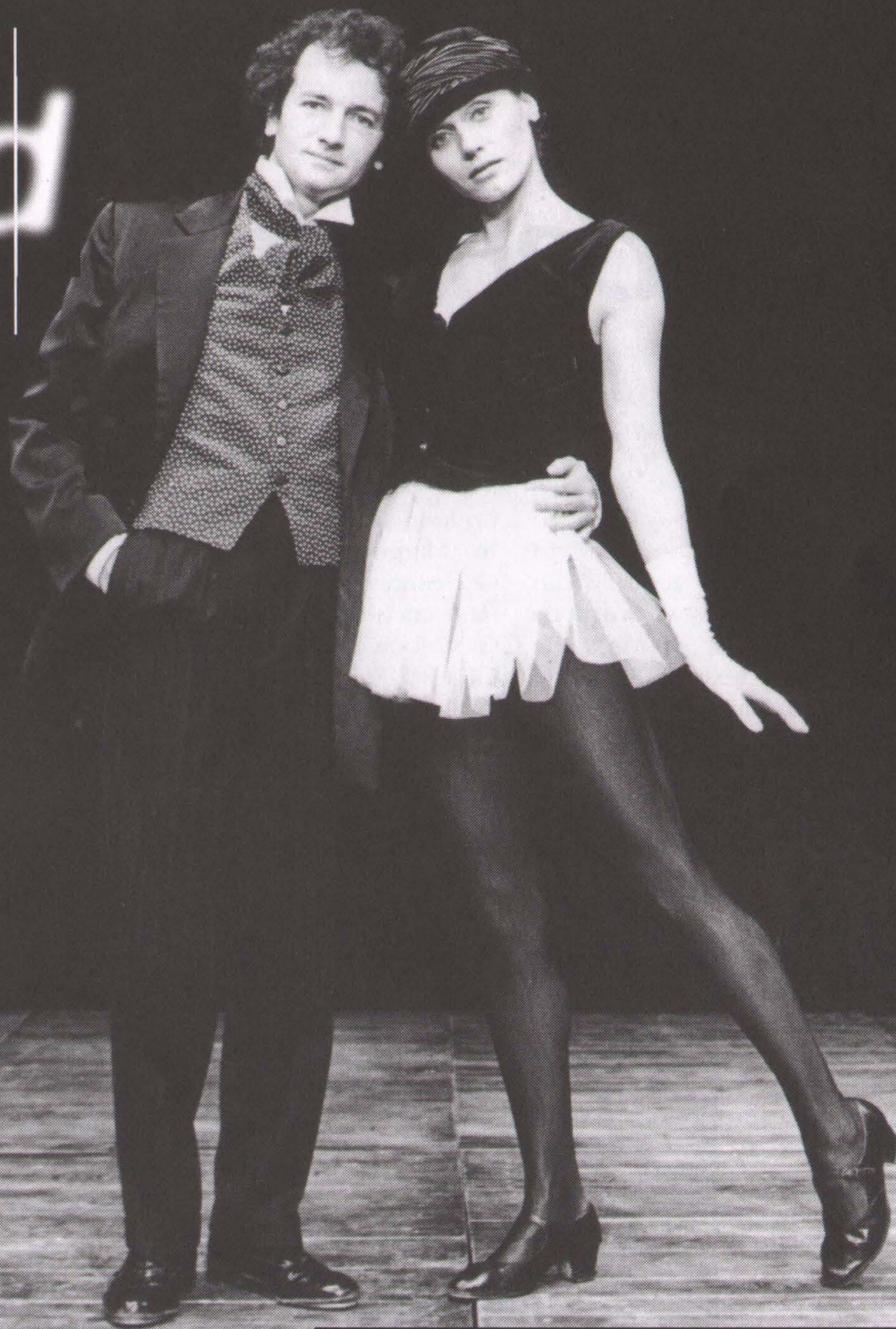
Sunt două momente. Unul a devenit, să zicem așa, un tic al artiștilor – copilăria, când apar primele manifestări de acest fel – și al doilea, în liceu.

Primul coincide cu faptul că am văzut un film. Și m-am îndrăgostit și de film, și de interpretă. Era **Antoniou și Cleopatra**, cu Richard Burton și Liz Taylor. L-am văzut în București și, când m-am întors la mine la țară, copilașii de acolo așteptau povestea. Și, fără cea mai mică inhibiție, le-am povestit totul într-o engleză onomatopeică, fiind sigur că engleza mea e mult mai bună decât cea a lui Richard Burton! Și am interpretat tot – și pe Cleopatra, și pe Antoniu, și calul pe care-l călărea Antoniu. Acum îmi dau seama că era mult mai valoros decât filmul ceea ce-am făcut eu. După perioada aia tânjesc tot timpul când mă aflu pe scenă. O perioadă de maximă libertate, de creativitate, de dezinhibiție totală.

Al doilea moment este din timpul liceului, când încă habar n-aveam că există și un institut de teatru. Făceam arte marțiale și arte plastice, o combinație... Dar aveam obiceiul să-mi imit profesorii. Știi că I. L. Caragiale a spus că arta apare atunci când elevul desenează pe zidul din spatele școlii chipul profesorului de matematică. Este replica dată coerției. Și imitam, se pare, cu mult har, pentru că toți colegii mei se prăpădeau de râs. Imitam cu umor și multe persoane din conducerea de atunci, „făceam” primiriile oficiale, cu garda... cu tot ce vedeam la *Televizorul*. Și, mi-aduc aminte, o fată cu părul blond, care acum este scenografa la Los Angeles, Angela Balog, mi-a zis: „Dane, de ce nu dai tu la IATC?” Eu nici nu știam ce înseamnă IATC. Credeam că e Întreprinderea de Autocamioane și Tractoare... Și mi-am zis: „Hai să dau la chestia asta”, fiindcă nu alesesem încă între Medicină și Arte Plastice. Și atunci, din întâmplare, am fost dus la primul maestru al acestei arte care mi-a ieșit în cale, Petrică Gheorghiu. S-a uitat la mine cum se uită un mare actor la un străș intrat pe ușă. M-a întrebat dacă știu vreo poezie și am zis că habar n-am. O singură poezie am spus când eram copil, la cinci ani: „Eu vreau să mă fac ceva, dar nu spun la nimenea/ Îi spun doar mamei la ureche, că mi-e prietenă mai veche” – și acest „ceva” m-a marcat pentru tot restul vieții.

foto: Mihail Cratofil

d

Dan Puric și Carmen Ungureanu în *Toujours l' amour* la TNB

Pentru că, vezi, sunt „ceva”, nici actor, nici regizor, nici mim; caută toți să mă identifice și nu reușesc. Dar, să revin. Atunci Petrică Gheorghiu a deschis cartea și mi-a spus să citesc o poezie de Mihai Eminescu. S-a uitat la mine și a zis: „Mda. Bine...” și de atunci am fost „admis” în lumea artiștilor.

Care au fost cele mai importante întâlniri în teatru?

Prima, chiar cu maestrul Petrică Gheorghiu. A doua întâlnire, fundamentală pentru mine ca gândire despre teatru, a fost cea cu maestrul Traian Ailenei de la Școala Populară de Artă. Acest pedagog excepțional a rămas într-un anonim nedrept. Sau poate drept, dacă stăm să ne gândim că deseori valorile mari, în România, rămân în anonim ori că marea valoare este discretă. A treia întâlnire care mi-a conturat ființa, ca artist, a fost cea cu maestrul Dem Rădulescu. Sub „umbrela” acestui om, marcat de geniul tragi-comediei, m-am format eu. Era ca și cum aș fi fost la clasa lui Charlie Chaplin. Arta se fură – nu pentru că maestrul nu ar vrea să-ți dea din ceea ce știe, dar există lucruri care nu pot fi explicate. După ce am terminat institutul, o întâlnire care m-a marcat a fost cea cu regizorul Laurian Oniga, la Botoșani. Cea mai importantă experiență în teatru ca actor cu el am

avut-o. Și, pe urmă, întâlnirea cu mine însumi.

Există vreun rol de care vă simțiți legat afectiv?

Da. Din nefericire, trebuie să privesc în trecut. Când am terminat anul IV, domnul Dem Rădulescu mi-a dat niște roluri în **Căsătoria de Gogol și Anchetă asupra unui tânăr care nu a făcut nimic** de Adrian Dohotaru. Pe urmă am jucat, în regia lui Mihai Constantin Ranin, în **Capul de rățoi**. Ar fi nedrept să „sar” peste Mihai Constantin Ranin, un coleg de generație, un regizor de mare rafinament, care are ceva de spus acum în peisajul teatral românesc, dar căruia nu i se acordă credit (conform tradiției de a oprima ceea ce este special). Pe urmă, mă simt legat de Truffaldino din **Slugă la doi stăpâni**, pe care l-am făcut cu Laurian Oniga, într-o regie, cred eu, de talie europeană. În rest nu sunt „marcat” de nimic. Pentru că n-am fost folosit la maximă capacitate. Nu reproșez nimănui nimic; e o problemă de destin și de afinitate. Un actor de forță trebuie să întâlnească un regizor. Din nefericire, Laurian a plecat, n-a mai lucrat în București, iar cei care au fost pe aici nu m-au văzut. Sau m-au văzut pe bucățele: cam 10% din posibilitățile mele. Sigur că întâlniri de felul ăsta sunt rare: Cybulski–Wajda, Mastroianni–Fellini, Fer-

nando Rey–Buñuel, dar ele au punctat istoria cinematografului. Eu n-am mai întâlnit oameni care să mă crediteze, după Laur Oniga, Dem Rădulescu, Traian Ailenei, ci oameni care m-au confundat ba cu un salariat al Teatrului Național, ba cu un om care face numai pantomimă. Nu-i acuz; pentru a recepta un fenomen de amploare trebuie să ai o perspectivă interioară ieșită din comun.

Ați pomenit de cupluri în film. De ce ați jucat doar într-unul singur, Broken youth, până acum?

Din același motiv. Sunt o pasăre care... Ce ai face tu cu un fazan la Crevedia? M-am născut într-un sistem în care valorile erau altfel ierarhizate. Nu făceam parte – și cred că nu fac nici acum – din categoria celor vizați a fi exponențiali pentru societate, ci din a celor ciudați, speciali. Mi-aduc aminte de o replică teribilă a lui Emil Botta, când i s-a spus că a jucat doar inadaptați: „Da. Dar de ce inadaptați?! Hamlet, Don Quijote, Mișkin, la ce să se adapteze?”. Când, de fapt, efortul trebuia făcut invers. Ceilalți trebuiau să se adapteze la sistemul lor de valori. Privesc foarte lucid faptul că am o structură anapoda. Sunt un om care-și pune întrebări, este conectat la alte valori și e greu să găsesc un regizor pe măsură. Eu am pierdut vechea gardă; Ciulei, Esrig,

Alt moment din spectacolul care a primit Premiul Criticii

foto: Mihail Cratoșil

Penculescu, pentru mine sunt legende.

Și probabil din această cauză ați simțit nevoia să faceți un alt tip de teatru. Cum îl definiți?

Evident că este un alt tip de teatru. Majoritatea s-au repezit să spună că e pantomimă. Nu. Este un gen care acordă atenție mărită pantomimei, așa cum Diderot, în „Paradoxul despre actor”, și-a dat seama că pantomima face parte din dramă.

S-a născut o nouă gramatică, un nou limbaj teatral, care constituie o alternativă. Asta nu va distruge teatrul tradițional, care trăiește din frumusețea cuvântului. La fluxul de informație de acum, s-a născut însă un teatru nou, care transportă gânduri și sentimente cu o viteză mult mai mare. Acesta a fost revendicat, în general, în momentele de criză. Mă gândesc la Antonin Artaud sau la Gordon Craig, pentru că ei sunt nucleele teoretice pe care se sprijină experiența anilor '60-'70, și chiar la Grotowski, cu teatrul sărac. Era o revoltă în fața faptului că limbajul teatral devenise neputincios, se îmburghezise. Artă trebuie să fie avangarda istoriei. Și Artaud, și Copeau, în paralel, erau obsedați de emanciparea față de cuvânt, care nu înseamnă însă anularea acestuia.

Nu știu dacă am găsit eu un nou limbaj dramatic. Nici nu știu dacă am talent. Știu că am muncit, că m-am conectat la niște energii și că am găsit ceva. Și acest „ceva” din *Toujours l'amour*, din *Pantomimia sau Costumele!...* poate să conțină alt fel de informații, pe care omul le recepționează cu un alt simț. Este un nou gen de teatru, în care, peste 50-60 de ani, actorii se vor mișca lejer.

Eu vreau să scot acest tip de spectacol de sub tutela teatrului experimental, în care nu cred. Nu mă interesează să fac un teatru prin care să distrug valorile europene și să le promovez pe cele asiatice ori invers, ci să unesc achizițiile spirituale într-un singur demers. Asiaticii s-au cufundat prea mult în tradiție, iar europenii, și mai ales Occidentul, suferă de vid spiritual. Se face prea mult divertisment. Nu sunt eu cel care dă semnalul de alarmă. Dacă citești articolele lui Craig vei constata că sunt extraordinar de actuale. Ceea ce fac eu nu are încă un statut, un chenar teoretic bine definit, nu are un context cultural în care să fie întreținut și nu avem tradiție. Marea mea satisfacție o constituie însă publicul din România, care nu s-a lăsat corupt de

modă, este foarte inteligent și foarte sensibil. Și – de ce să măni pe Dumnezeu? – satisfacția mea este cu atât mai mare cu cât și critica din România, iată, a decis să dea un premiu acestui gen teatral.

Ați jucat în fața publicului din douăzeci și două de țări. Se simte vreo diferență între spectatori?

Da. De exemplu, în Spania, unde am fost de curând, spectatorii erau atât de sensibili încât aveam senzația că îmi ascultă respirația, că sunt ca într-o coridă, ca într-o luptă cu ei. Acolo se diluează identitatea, nu mai are importanță faptul că e un român pe scenă și ceilalți sunt spanioli. În Franța a fost la fel: o explozie extraordinară. Un demers spiritual autentic distruge frontierele, prejudecățile. Peste tot am fost primit foarte bine și asta e un lucru îmbucurător. Mi s-a spus că nemții n-au umor. Sau elvețienii... Nici pomeneală!

Eu cred foarte mult în spiritul românesc, ca achiziție importantă pentru spiritul european și mondial. Noi nu înfricoșăm cu arta noastră. Uită-te la Brâncuși, cât de bine se împacă procesul de meditație cu simplitatea spiritului. Lucrul ăsta încerc eu să-l fac în teatru, să-l traduc în imagini. Sau umorul nostru; mi-a venit ideea de la Caragiale: „Avem atât de mult umor, că îl putem da la export”. Un umor neagresiv, neinsultător, înțelept, hâtru, divers; gândește-te că teatrul absurdului s-a născut la noi.

Vizitați locurile pe unde treceți?

N-am timp. Sunt obsedat de faptul că n-am voie să greșesc, că reprezint o țară. De asta m-a întristat remarcă lui Andrei Șerban, când a zis că facem turism. Poate, o parte dintre noi, dar nu e bine să generalizezi. În fața Europei ne putem lăuda cu puține lucruri, dar în fața lui Dumnezeu existăm și cred că asta este lucrul cel mai important. La nivel de spirit, suntem tari, în ciuda faptului că murim de foame. Artă este foarte legată, în concepția mea, de ideea de Dumnezeu și de spirit.

Este actoria o profesie divină?

Evident. Găsești, în Platon, dialogul „Ion”, unde Socrate vorbește despre artist ca fiind asemeni pietrei aceleia magice din Heracleia, care atrage cercuri de metal, din ce în ce mai multe, până când și cercurile de metal capătă forță magnetică. Artistul devine un fel de filtru al spiritului. Societatea e pervertită, răsturnată, cultivă

anumite valori într-o confuzie destul de bine dirijată, iar această maladie a secolului mușcă și la noi. Nu văd decât umilirea breslei, într-o societate incapabilă să gestioneze valorile și resursele și e normal să nu fiu fericit, în ciuda faptului că eu am posibilitatea să plec în străinătate. Dar întotdeauna când sunt pe scenă mă gândesc la oamenii pe care îi întâlnesc zilnic în metrou. Când merg pe stradă, am sentimentul că mă doare poporul român, că îi simt fizic starea de sărăcie, decepția, epuizarea nervoasă. Un artist trebuie să fie așa cum a spus Eminescu: „Am sorbit această mare de amar”. Ce vrei mai frumos?

Cine sunt tinerii din Costumele!..., îi putem considera discipoli?

Raportul maestru-discipol pe mine mă deranjează. Nu mă consider maestrul lor. Mi-a plăcut întotdeauna un alt raport, pe care l-am „furat”, e drept, de la alții. Mi-aduc aminte de Petre Țuțea și de Constantin Noica, dar și ei preluaseră termenul de la Socrate, anume că au nevoie de prieteni întru idei. Sunt niște prieteni de-ai mei, atât timp cât suntem solidari într-o idee, într-o atitudine în fața lumii. Trupa pe care am făcut-o cu mai tinerii mei colegi va rezista datorită unui suport de această factură; în rest, bieții de ei, nu au nici un fel de motivație. Îi privesc, dintr-un anumit punct de vedere, cu o ușoară panică, pentru că nu toți pot să repete experiența mea. Numai cei aleși să se sacrifice vor rezista.

Ce-și poate dori mai mult Dan Puric, actor premiat de critică și creator al unor spectacole cu mare succes la public?

Aș fi ipocrit să spun că nu mă interesează succesul de public. Din contră. Partenerul meu este publicul. Dacă eu mă bucur, se bucură și el. Este extraordinar când se împărtășește această bucurie. Premiul Criticii îmi confirmă doar faptul că nu sunt lăsat singur. Ce-aș vrea eu mai mult? Aș vrea ca lucrurile astea să nu fie lăsate la voia întâmplării. Nu succesul meu personal este important, ci izbânda noastră ca națiune, ca spirit. Nu-mi doresc mie nimic. Aș vrea să ajungem la normalitate, să depășim momentul ăsta istoric cumplit, în care suntem puși la perete și ne este amenințată identitatea. Să văd oameni fericiți. Tinenii care vin din urmă să aibă un destin mai bun și nu unul confuz, cum am avut eu. Să avem grijă unii de alții.

Tamara Susoi